د پښتو ژبې لنډ ګرامر

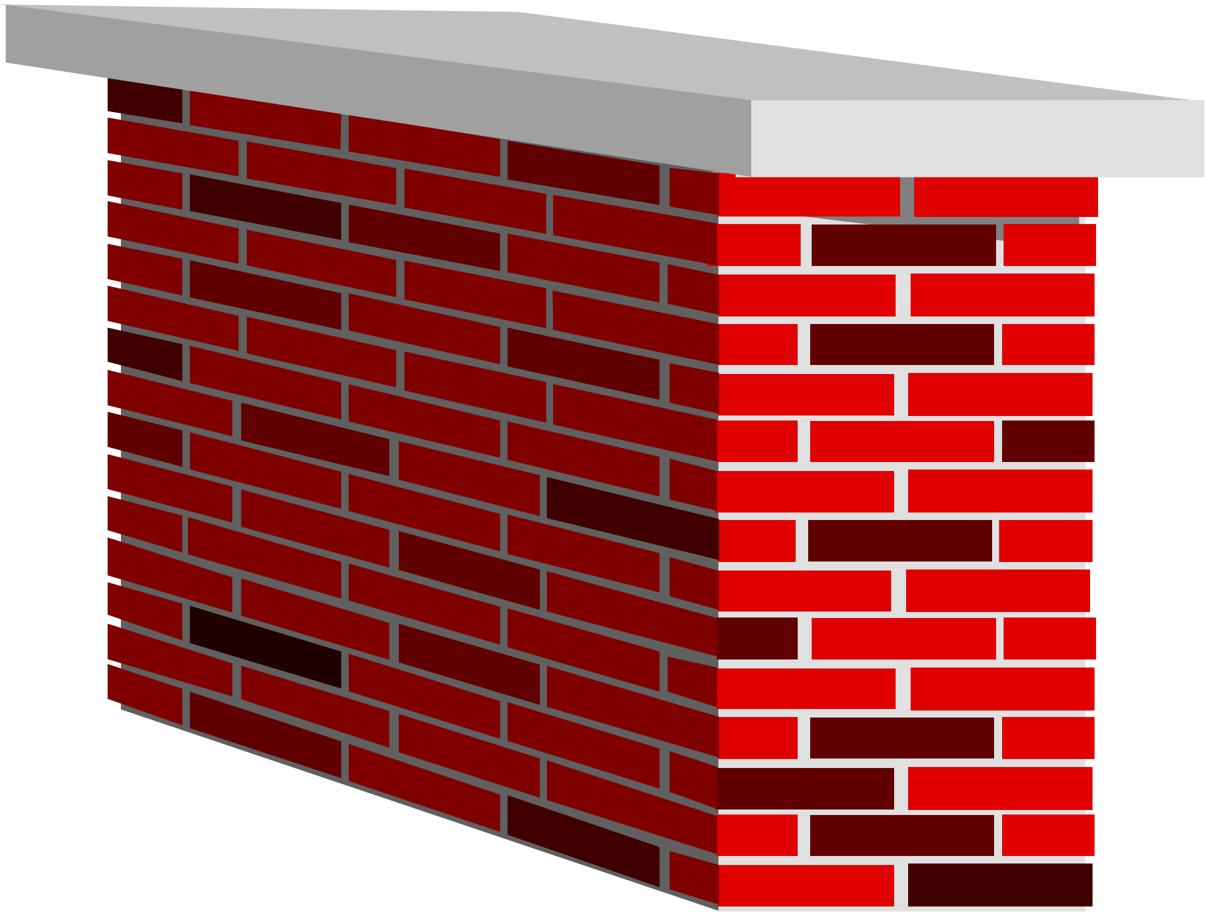

Download from:aghalibrary

ترتیب کوونکئ: عبدالعلي رسول زاده

د پښتو ژبې لنډ ګرامر

د پښتو ژبې دغه لنډ ګرامر په سویډن کې د مورنۍ ژبې پښتو د زده کوونکو سره د مرستې د پاره لیکل سوئ دئ. پدې لیکنه کې تر ډېرې اندازې پورې کوښښ سوئ دئ چې د پښتو ژبې ګرامر په لنډه توګه د زده کوونکو سره لومړۍ د پښتو ژبې په زده کړه کې او بیا د سویډني ژبې د ګرامر په زده کړه کې مرسته وکړي. خو پدې لیکنه کې بیا هم د پخوا په شان ټوله نومونه په عربي لیکل سوي دي لکه اسم ، صفت ، ضمیر او نور. دا ځکه چې که د دغو زده کوونکو سره څوک تر ښوونځي د باندې مرسته کوي نو شاید هغوي به زیاتره د دغه عربي نومو سره پېژندګلوي ولري.

د دغه لیکنې د پاره د ایازي صاحب د ګرامر او د سویډني ژبې د ګرامر څخه مرسته اخیستل سوې ده.

Download from:aghalibrary

د پښتو ژبې الفبې

د پښتو ژبې د الفبې توري په لاندې ډول ليکل کيږي:

ا ب پ ت ټ ث ج چ ح خ ځ څ د ډ ذ ر ړ ز ږ ژ س ش ښ ص ض ط ظ ع غ ف ق ک ګ ل م ن ڼ و ه ی

په پورتنيو تورو کې دغه لاندې اته توري خاص د پښتو توري دي:

ټ څ ځ ډ ړ ږ ښ ڼ

که څوک غواړي چې سوچه پښتو خبري يا ليکنه و کړي نو هغه کلمې دي په خپلو ليکنو او خبرو کې خوښې کړي چې د دغو اتو تورو د جملې څخه يو يا څو توري پکښې راغلي وي.

د الفبې په پورتنيو تورو کې دغه لاندې لس توري د عربي ژبې توري دي ياني که په کومه کلمه کې يو يا څو د دغو تورو څخه راغلي وي نو هغه کلمه عربي ده:

ث ح ذ ص ض ط ظ ع ف ق

Download from:aghalibrary

په پښتو ژبه کي اواز لرونکي توري:

په پښتو کي(و ا ی) اواز لرونکي توري یا Vokaler او هغه نور توري بېې اوازه یا Konsonanter دي.

په سویډني ژبه کي یو شمېر اواز لرونکي توري اوږده او یو شمېر لنډ اواز ور کوي لکه: په bok کي چي o اوږد اواز ور کوي ځکه چي تر o وروسته یو بې اوازه توری راغلئ دئ یاني که یې په پښتو ولیکو نو به (بوک) و لیکل سي. او په bock کي به o لنډ اواز ور کي ځکه چي تر o وروسته دوه بې اوازه توري راغلي دي که یې په پښتو و لیکو نو به (بک) و لیکل سي یاني د (ب) پر سر به (پېښ) راغلئ وي چي هغه موږ نه دئ لیکلئ مګر دلته باید یو اواز لرونکئ تورئ راغلئ وای ، دا چي دغه اواز لرونکئ تورئ موږ نه دئ لیکلئ نو وایو چي په پښتو کي دغه لنډ اواز لرونکي توري نه لیکل کیږي چي هغه (زور ، زېر او پېښ) دي.

په پښتو کي(ی) لاندي ډولونه لري:

(ی) لکه سپی ، سړی ، غویی ، دی او داسي نور.
(ي) لکه کالي ، بنګړي ، مامي ، دي او نور.
(ې) لکه ادې ، شیدې ، مستې ، پایڅې او نور.
(ۍ) ډوډۍ ، ګاډۍ ، چوکۍ ، غالۍ ، ملالۍ او نور. دا (ۍ) د مونث یا ښځینه نومو د پاره راځي.
(ئ) لکه ښوونکئ ، زده کوونکئ ، دئ او نور. دغه (ئ) د مذکر یا نرینه نومو د پاره راځي.

Download from:aghalibrary

د تلفظ د مخي دغه هره (ی ، ي ، ې ، ی، ئ) په هر ځای کي خپل اواز ساتي مګر د پښتو ژبو مناطقو تر منځ د ځينو کلمو په تلفظ کي څه تو پير سته لکه:

څوک وايي: دا کتاب دئ.
څوک وايي: دا کتاب دې.
څوک وايي: دا کتاب دی.

۱ ـ تمرين:
اوس نو يوه سپينه پاڼه راواخلئ او په دا لاندي جملو کي د خپل تلفظ له مخي (ی) صحيح کړئ او بيا يې د کتاب په پای کي د جوابو د پاڼي سره و ګورئ:

يو سړی ډاکتر ته ورغی او د خپلی ناروغی څخه يی شکايت وکړ.
ډاکتر ور ته وويل: "ولی وختی را نه غلی ؟"
ناروغ ورته وويل: "پخوا می د يوناني طبيب څخه دوا اخيستله."
ډاکتر وويل: "هغه مزخرف سړی دی او د څو مزخرفو دواوو نومونه يی زده دی او ډېر نه پوهيږی."

ناروغ وويل: "هو ! ستا مزخرف نوم يې هم زده وو."

Download from:aghalibrary

په پښتو کي(و) دوه ډوله تلفظ کيږي مګر په ليکلو کي دواړه يو شان ليکل کيږي لکه:

(و) لکه: زانګو ، بيزو ، ښارو ، کاکو او نور. چي زياتره د مونث (ښځينه) نومو د پاره راځي.

(و) لکه: کډو ، بازو ، زوی ، بوی او نور. چي زياتره د مذکر(نرينه) نومو د پاره راځي.

په پښتو کي(ه) دوه ډوله تلفظ کيږي لکه:

(ه ،ـه) لکه: پښه ، ګډوه ، ښځه ، پښتنه او نور.

(ه ، ـه) لکه: وراره ، کاږه ، ويده(بيده) او نور.

Download from:aghalibrary

کلمه Ord

هر مانا لرونکۍ توری کلمه بلل کیږي لکه زه ، دوی ، مېز ، کتاب او نور.
کلمه لاندي ډولونه لري:

اسم(نوم)	Substantiv
ضمیر	Pronomen
صفت	Adjektiv
فعل	Verb
قید	Adverb
د وصل یا یو ځای کولو توری	Konjunktion
د ارتباط توری	Preposition

اسم یا نوم substantiv

اسم هغه کلمه ده چي د یو شي، انسان، حیوان یا ځای نوم وي لکه: سړی، کتاب، ښوونځی، کور، موږک، ښار، کاغذ، افغانستان، خوب، ژړا ،خندا او نور.

۲_ تمرین:
اوس نو یوه سپینه پاڼه او قلم را واخلئ او په لاندي کرښو کي اسمونه پیدا کئ اوبیا یې د جوابو د پاڼي سره وګورئ.
یوه سلماني د یوه سړي سر په پڅه چاړه ور خرایه او پر سر یې ویني را بهېدې.پدې وخت کي سلماني پوښتنه ځیني وکړه:څو ورونه یاست؟
سړي جواب ور کړ: که ستا د چړې څخه ژوندی پاته سوم نو درې ورونه یو.

Download from:aghalibrary

اسم پر دوه ډوله دئ لکه عام اسم او خاص اسم

الف _ عام اسم:

هغه اسم ته وايي چي د هغه جنس د ټولو غړو نوم وي لکه مېز، کتاب، هلک، ښځه، ښار، قلم، غوا او نور

ب _ خاص اسم:

هغه اسم ته ويل کيږي چي د هغه په ډول بل نه وي.لکه احمد ، کابل، مالمو ، حليمه، جرمنی،لمر او نور.

۳- تمرين:

په لاندي جملو کي عام او خاص اسمونه پيدا کئ او بيا يې د جوابو د پاڼي سره وګورئ:

کله چي احمد شاه بابا دهندوستان تر سفر وروسته د خپل لښکر سره بيرته د کندهار خوا ته را رهي سو ، د کندهار ښار ته نيژدې يې د شپې د تېرېدو تياري

ونيول. يو عسکر په تېښته کور ته ولاړ.

اسم د شمېر د مخي يا مفرد(يو) وي او يا جمع (ډېر).

مفرد يعني (يو) لکه قلم، کاغذ ، مېز، سړی او نور.

جمع يعني (ډېر) لکه قلمان، کاغذونه، مېزونه، سړيان، يا سړي او نور.

Download from:aghalibrary

٤ – تمرین:

په لاندي جملو کي لومړی اسمونه پیدا کئ او بیا یې جمعي ولیکئ:

یوه غله د یوه سړي د کور د بوال سوری کړ او کور ته ننوت. د کور خاوند پر را ویښ سو. غل وبېربدئ او ویې غوښتل چي دد بوال تر سوري ووزي.د کور خاوند تر پښه ونیوئ. غله ناره کړه: وروره ! دا پښه مي خوږیږي ، هغه بله پښه مي ونیسه، دکور خاوند د غله پښه ایله کړه، غل ځني وتښتېد.

اسم د حالت له مخي یا فاعل وي یا مفعول:

فاعل subjekt:

فاعل هغه څوک یا شی دئ چي یو کار کوي یاني فعل یا کار دده له خوا اجرا کیږي لکه:

احمد ښوونځي ته ولاړ.

په لوړه جمله کي احمد فاعل دئ.

مفعول objekt :

مفعول هغه څوک دئ چي د فاعل فعل یا کار پر اجرا کیږي لکه:

زمرک سدو ته وویل.

په لوړه جمله کي سدو مفعول دئ ځکه چي د ویلو فعل پر اجرا کیږي.

یو بل مثال یې لکه: ښوونکي زده کووني ته وویل.

پدې جمله کي ښوونکئ فاعل او زده کوونکئ مفعول دئ.

Download from:aghalibrary

۵ - تمرین:

په لاندي جملو کي فاعل او مفعول پیدا کئ او بیا یې د جوابو د پاڼي سره وګورئ.

خوشال انځر کل ته وویل ، د جمعې په ورځ به مور احمد ووینو.احمد یو ډېر ښه ټیلویزیون لري، مور به په هغه ټیلویزیون کي د فټبال لوبه وګورو.بیا به مور د احمد د پلار سره خبري وکړو.

اسم د جنس د مخي درې ډوله دئ لکه:

مونث (ښځه): لکه غوا ، پښه، پیاله، انا ، بیزو او نور.

مذکر (نر) : لکه نیکه، پلار، ورور، توتي او نور.

مستوي جنس: چي دواړو نر او ښځي ته یو ډول راځي لکه مېږی،شپږه ، کیکه، مچ ، غوماشه او نور.

ضمیر pronomen

ضمیر هغه کلمه ده چي د اسم یا نوم پر ځای راځي لکه:

زه	موږ
ته	تاسي
دی،دا ، دغه	دوی
زما	زموږ
ستا	ستاسي
دده، ددې	ددوی
ددغه	ددغو

Download from:aghalibrary

او نور. په لاندي جملو کي د ضميرو مثالونه وګورئ، تر هر ضمير لاندي خط کش سوئ دئ:

<u>دي</u> لوست زده کړ.

<u>زه</u> ستوکهولم ته ولاړم.

<u>ما</u> <u>دده</u> سره خبري وکړې.

<u>ته</u> ولي نه وې راغلئ.

٦ ـ تمرين:

په لاندي جملو کي ضميرونه پيدا کئ او بيا يې د جوابو د پاڼي سره وګورئ:

ده ددوی سره خبري کولې چي ددې ورور راغئ. ما ددې کتابونه وروړه.

تا ولي دوی ته خبر ور کړ چي زما قلم ورک سو.

ضمير دغه درې حالته لري لکه:

متکلم	förste person
مخاطب	andre person
غايب	tredje person

متکلم هغه څوک دئ چي خبري کوي لکه:

زه کور ته ځم. دلته (زه) متکلم دئ.

موږ کور ته ځو. دلته (موږ) متکلم دئ.

مخاطب هغه څوک دئ چي متکلم خبري ورته کوي لکه:

ته کور ته ولاړ سه. دلته (ته) مخاطب دئ.

تاسي کور ته ولاړ سئ. دلته (تاسي) مخاطب دئ.

غايب هغه څوک دئ چي متکلم د مخاطب سره دده په باره کي خبري کوي لکه:

Download from:aghalibrary

دی کور ته ځي. دلته (دی) غایب دئ.
دا کور ته ځي. دلته (دا) غایب دئ.

دغه راوړه. دلته (دغه) غایب دئ.
دوی کور ته ځي. دلته (دوی) غایب.
متکلم، مخاطب او غایب واحد او جمع لري لکه:

د متکلم مفرد	زه، ما
د متکلم جمع	موږ
د مخاطب مفرد	ته، تا
د مخاطب جمع	تاسي
د غایب مفرد	دی، دا، دغه
د غایب جمع	دوی

۷ ـ تمرین:
په لاندي جملو متکلم، مخاطب او غایب ضمیرونه پیدا کئ:
تاسي ددې په باره کي دده سره حبري نړي دي.
دوی ما ته کتاب را کړ.
ما لا خپل لوست نه وو خلاص کړئ چي دوی راغله.
تا چي زموږ سره خبري وکړې دوی راغله.
هغې چي تاسي ولیدلاست ډېره خوشاله سوه.

صفت Adjektiv

صفت هغه کلمه ده چي پر اسم تاثیر کوي لکه:
جګ سړی، توره غوا ، زوړ کتاب، کوچنی هلک، ښه مېوه او نور.
دلته جګ، توره، زوړ، کوچنی، او ښه صفتونه دي.

۸ ـ تمرین:
په لاندي جملو کي صفتونه پیدا کئ
احمد ښه زده کوونکئ دئ.
زموږ کور په هغه سره تعمیر کي دئ.
احمد چي راغئ د ځانه سره یې یو ښکلئ بایسکل راوست.
پدې لوی ښار کي د برېښنا جګي پایې سته.

فعل :verb

فعل هغه کلمه ده چي دیوه کار کول ښکاره کوي لکه:
ځم، خورو ، لیکې، راوړئ، ګوري، خاندي او داسي نور.

۹ ـ تمرین:
پدې لاندي جملو کي فعلونه پیدا کئ:
میرویس د ښوونځي څخه راځي. پر لاري د احمد ورور ور سره ملګرئ کېږي. بیا نو د کتاب خرڅوونکي ددکان څخه کتابونه را اخلي. کله چي یې کتابونه راوړه بیا نو دخپل ښوونکي سره خبري کوي.

لومړی – حال presens:

هغه زمانه (وخت) دئ چي یو کار اوس کیږي لکه:
ځم، لیکي، خورئ، وړئ او نور.

دوهم – ماضي یا تېره زمانه:

دا هغه زمانه ده چي یو کار په تېر وخت کي سوئ وي او دا زمانه پر دري ډوله ده لکه.

الف ـ مطلقه ماضي imperfekt:

چي یو کار په تېره زمانه کي سوئ وي لکه:
احمد ښوونځي ته ولاړ.
تا ډوډۍ وخوړه.
زه کور ته راغلم.
موږ ښوونځي ته ولاړو.
او نور.

ب ـ قریبه یا نیژدې ماضي perfekt:

پدې زمانه کي یو کار اوس ته نیژدې په تېره زمانه کي سوئ وي لکه:
تا ډوډۍ خوړلې ده.
موږ کتاب راوړئ دئ.
تاسي کور ته تللي یاست.

ج ـ بعيده يا ليري تېره زمانه pluskvamperfekt :

چي يو کار په ليري تېره زمانه کي سوئ وي لکه:

موږ خپل کار کړئ وو.

ته کابل ته تللئ وې.

دوی راغلي وه.

دې د خپل پلار سره خبري کړي وې.

دريم ـ راتلونکې زمانه futurum:

چي يو کار په راتلونکې زمانه کي کيږي لکه:

احمد به راسي.

موږ به وخاندو.

دوی به خط وليکي.

۱۰ ـ تمرين:

په لاندي جملو کي لومړی فعلونه پيدا کئ او بيا وښياست چي په کومه زمانه کي پېښ سوئ دئ. اوبيا يې د جوابو د پاڼي سره وګورئ.

دی زما سره کابل ته ځي.

ته خپل لوست لولې.

دوی د احمد دتره سره ولاړه.

ما خپل کتاب لوستلئ دئ.

دې تاسي ته پخوا ويلي وه.

هغه به سبا د افغانستان څخه راسي.

مصدر infinitiv :

مصدر هغه کلمه ده چي د هغه څخه د فعل مختلف حالتونه جوړيږي او د مصدر په اخر کي (ل) وي لکه:ليکل، کتل، ښکاره کول، ښکاره کېدل، ځغستل، پرېکېدل او نور.دلته به يو مثال راوړو چي څرنګه د خوړل د مصدر څخه د فعل نور حالتونه جوړيږي

مثال:

خوړل

حال	مطلقه ماضي	قريبه ماضي	بعيده ماضي	راتلونکي
خورم	و مي خوړ	خوړلئ مي دئ	خوړلئ مي وو	وبه يې خورم
خورو	و مو خوړ	خوړلئ مو دئ	خوړلئ مو وو	و به يې خورو
خورې	و دي خوړ	خوړلئ دي دئ	خوړلئ دي وو	وبه يې خورې
خورئ	و مو خوړ	خوړلئ مو دئ	خوړلئ مو وو	وبه يې خورئ
خوري	و يې خوړ	خوړلئ يې دئ	خوړلئ يې وو	وبه يې خوري

د فعل يا کارکولو څخه وخت هم ښکاره کيږي لکه حال (اوس) ، ماضي (تېره زمانه) او استقبال (راتلونکې) زمانه.اوس به دلته هره هره زمانه ولولو:

امر imperativ:

دا فعل ديوه کار د کولو امر کوي لکه:

ډوډۍ وخوره!

دلته راسه!

کور ته ولاړ سه!

کتاب ووايه!

متعدي او لازمي فعل:

متعدي فعل transitiv verb :

هغه فعل ته ويل کيږي چي فاعل او مفعول دواړه ولري لکه:

ماتول، پرې کول، بيدول، ايسته کول، خوړل او نور.
احمد قلم مات کړ. په دغه جمله کي(احمد) فاعل،(قلم) مفعول او (مات کړ) متعدي فعل دئ چي د ماتول د مصدر ځخه جوړ سوئ دئ.

لازمي فعل intransitiv verb:

هغه فعل ته ويل کيږي چي مفعول لري او په جمله کي د فاعل و ښکاره کولو ته ضرورت نه وي لکه:
ماتېدل، پرې کېدل، ايسته کېدل، بيدېدل او نور.

مثال: قلم مات سو. دلته (قلم) مفعول دئ او مات سو لازمي فعل دئ. پدې کي شک نه سته چي د(ماتېدل) فعل يو فاعل لري مګر دلته په جمله کي نه دئ راغلئ.

١١ - تمرين:
د(غوځارول) د متعدي فعل او د(غوځارېدل) دلازمي فعل د مصدرو ځخه د فعل نور حالتونه جوړ کړئ او بيا يې د جوابو د پاڼي سره وګورئ.

قید adverb

قید هغه کلمه ده چي پر فعل، صفت او بل قید باندي تاثیر وکي لکه په لاندي جملو کي:

ــ سدو په خندا راغئ.

په لوړه جمله کي (په خندا) قید دئ ځکه چي د راغئ پر فعل یې تاثیر کړئ دئ.

ــ دده کور په هغه ډېر جګ تعمیر کي دئ.

په لوړه جمله کي (ډېر) قید دئ ځکه چي د (جګ) پر صفت یې تاثیر کړئ دئ.

ــ زمرک ډېر ژر راغئ.

په لوړه جمله کي (ډېر) قید دئ ځکه چي د (ژر) پر قید یې چي د (راغئ) د فعل د پاره قید دئ، تاثیر کړئ دئ.

د وصل توري konjunktioner

دا هغه توري دي چي دوه اسمونه یا دوې جملې سره منښلوي لکه په لاندي جملو کي:

احمد او محمود راغله.

ده وویل چي دی ناروغه دئ.

دی راغئ مګر دوی را نه غله.

که څه هم ته په کور کي نه وې زه راغلم.

دی به درسي که ته غواړې.

یا دی یا دا به موټر وچلوي.

هر څومره چي مي درته وويل غوږ دي ونه نيوئ.
احمد رانه غئ لکه چي نا جوړه وو.
په لوړو جملو کي (او ، چي، مګر، که څه هم، که، يا..... يا ، هر څومره چي، لکه چي
) د وصل توري دي.

د ربط توري preposition

د ربط توري د اسم يا ضمير سره يو ځای راځي او د اسم يا ضمير رابطه د فعل سره ښيي لکه:
احمد محمود ته وويل.
ما په ښوونځي کي لوست ووايه.
په لوړو جملو کي (ته، په) د ربط توري دي.
د ربط نور توري لکه: (پر، تر، له، سره، څخه، و، د، پوري، باندي، په...کښي، د...څخه اونور).

Download from:aghalibrary